

Könyv

A kétlábú nyájak gondozásáról

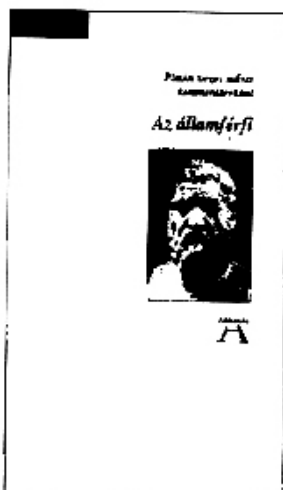
Platón: Az államférfi

↳ A politikához mindenki ért. Rossz hír lenne, ha kiderülne, hogy mégsom, mert a politikába egy demokráciában elvileg minden felnőtt beleszólhat. Platónnak rossz híre van számunkra. Az *államférfi* című dialógusában a beszélgetőpartnerek (az „elcai vendég” és az „ifjabb Szokratész”) mindjárt az elején megegyeznek abban, hogy a politika tudomány, ráadásul olyan elméleti, sőt „királyi” tudomány, melynek a sajátítására nagyon kevesen képesek. Hiszen még jó kockajátékosból is kevés van, jegyzi meg az ifjabb Szokratész (aki egyébként csak névrokona Platón mesterének).

Persze abból, hogy mindenki ért a politikához, még nem következik, hogy mindenki alkalmas egy ország irányítására. A kockajáték kibicencnek vagy bajnokának lenni nem ugyanaz. Ez általában igaz lehet, csak hogy a demokráciának éppen az a sajátossága, hogy itt elvileg mindenki alkalmas az irányításra, hiszen saját magunkat irányítjuk; itt kibicének áll a világ.

Platón ebben a dialógusában is egy másikban, A szójátságban már hozzatott *diaireszisz* (szétválasztás vagy felosztás) módszerét követi. Céljukat az „államférfi” fogalmának meghatározását – a beszélgetőpartnerek úgy akarják elérni, hogy arról a tág fogalomról lépésről lépésre, alfajoktól újabb alfajokig haladva leválasszák azokat az elemeket, amelyek nem tartoznak a fogalom lényegéhez. A cél az, hogy végül az államférfi „úszón és egymagában” álljon előttünk.

A szétválasztás itt egyben kirekesztést is jelent. A politika a nem tudáshoz, a véleményhez (*doxa*) képest, attól elválasztva jelenik meg mint tudomány, tudás (*episztemé*), ennek következtében pedig a politikai közösség vezetésétől, irányításától a közösség maga automatiku-

san élcsik, hiszen a „mindenki ért a politikához” közelebről megvizsgálva pusztán annyit jelent, hogy mindenkinek van véleménye róla.

Ha a politika *episztemé*, akkor elvileg teljesen mindegy, hogy egy közösséget, országot ennek a tudásnak a birtokában kevesen irányítanak vagy sokan, hogy ezek gazdagok-e vagy szegények, s hogy önként engedelmeskedünk nekik, vagy kényszerből. Elvileg tehát mindegy, hogy alkotmányos monarchiában, arisztokráciában, oligarchiában vagy demokráciában élünk-e. *Gyakorlatilag* azonban a demokrácia lehetősége szóba sem jöhet, mert „az emberek fölött uralomra vonatkozó szakértelem”, amelyet „a legnohezebb és egyben a legfontosabb elszajátítani”, a sokaság számára nem hozzáférhető. „Egy tömeg, akármilyen emberekből áll, soha nem lehet képes arra, hogy szert tegyen erre a tudásra, és értelmesen irányítsa a várost.”

De miért nem lehet képes, ha egyszer Platón – mint később Arisztotelész is – úgy véli, hogy az ember természeténél fogva politikai lény, „politikai állat”? Hát csak

azért nem, mert Platón szerint ez csupán annyit jelent, hogy az ember természeténél fogva szeret csoportosulni, közösségben élni. Más szóval az ember ösztönösen szeret nyájba verődni, de nincs ösztönös tudása arról, hogy miként lehet ezt az állapotot tartósan, vagyis egyfajta tartós egyensúlyban megőrizni. Egy szakértő mesterséges beavatkozására van tehát szükség. Ez a szakértő az államférfi, államférfi mesterségnek pedig a „kétlábú élőlénynyájak... gondozását... nevezük” – mondja az elcai vendég.

A keresett fogalom meghatározása végül azzal lesz teljes, hogy a beszélgetőpartnerek az államférfi mesterségét a gyapjúkeltéstől előállító szövörmesterséghez hasonlítják. Az lycr szövés célja erős, tartós kelme létrehozása, mely célt a durvább, tömörebb „láncfonal” és a lazább, puhább „vetülékfonal” összedolgozásával lehet elérni. Hasonlóképpen az államférfi a tömörebb, durvább, bátrabb, erőszakosabb, nyughatatlanabb embertípusnak a lazább, hajlékonyabb, szelídebb, mértékertartóbb típussal való összedolgozásával, összebeiktésével állítja elő azt a tartós szövédéket, amely „a város összes többi lakóját... beburkolja és összefogja”.

A valódi szakértelemmel rendelkező államférfinak éppúgy nincs szükség törvényekre, mint az olyan orvosnak, aki „igazán ura a mesterségének”: mindketten a gondjaikra bízottak adott állapotához, helyzetéhez mérve, „az írásba foglalt szabályokkal mit sem törődve” hoznak intézkedéseket. Mivel azonban valódi *episztemével* rendelkező államférfi nemigen terem, „ezért aztán kénytelenek vagyunk összegyűlni és törvényeket alkotni, hogy így próbáljunk a legigazabb államforma nyomdokaiban járni”.

Az olvasó azt vélheti, hogy mindezek előadásával valamiféle politi-

kai sci-fi irodalomba akarom bevezetni, és lehet, hogy igaza is van. De az is lehet, hogy Platón viszont bennünket tekintene egy politikai tudományos-fantasztrikus ponyvaregény szereplőinek. Az ő perspektívájából szemlélve ugyanis elképzelhetetlen az, ami számunkra magától értetődő, hogy tudniillik az ember (minden ember) maga formálja a természetét és az elméjét, hiszen se az emberi természetnek, se a tudásnak nincsenek természetes korlátai. A durvább, keményebb embertípusnak éppúgy szabadságában áll megenyhülni, mint a lazább típusnak keményíteni. És az *episztemé* (je legalábbis a politikai *infurmádó*) minden kibic számára hozzáférhető.

A modern demokrátiás kelme tehát magától áll össze: egy szövörmesternek még a gondolata is azonnal a szárnok képét idézi fel bennünk. Mi beérjük egy főkébiccél még akkor is, ha kiderül róla, hogy „sem a törvényeket, sem a szokásokat nem veszi figyelembe, de úgy tesz, mintha szakértő volna, és azt hirdeti, hogy a legjobban kell tenni akár a leirt törvények ellenében is, valójában azonban az ő utazó eljárása mögött vágyak és tudatlanság vannak”. Ez mellesleg a szárnok meghatározása Az *államférfi*ben.

Az Atlantisz kiadó Platón-sorozatának öt újabb darabján mindenesetre látszik, hogy nem magától állt össze. A dialógus felépítését rövid vázlatpontokban összefoglaló útmutató, a lap alján található jegyzetek, kommentárok és az utolsó mind alapos, körültekintő munka nyomait viseli magán, és mind azt a célt szolgálja, hogy összebeiktse a modern olvasót ezzel a hipermódem könyvvel.

Salamon János

Fordította Horváth Judit. Atlantisz, 2007, 131 oldal, 1895 Ft